PR8HJ8

18. नीतिनवनीतम्

1. क्षणे तुष्टाः क्षणे रुष्टाः रुष्टाः तुष्टाः क्षणे-क्षणे ।
अव्यवस्थितचित्तानां प्रसादोऽपि भयङ्करः ॥1॥

2. सम्पूर्णकुम्भो न करोति शब्दमर्धो घटो घोषमुपैति नूनम् ।
विद्वान् कुलीनो न करोति गर्वं जल्पन्ति मूढास्तु गुणैर्विहीनाः ॥2॥

3. येषां न विद्या न तपो न दानं,
ज्ञानं न शीलं न गुणो न धर्मः ।
ते मर्त्यलोके भुवि भारभूताः,
मनुष्यरूपेण मृगाश्चरन्ति ॥3॥

4. उद्यमेन हि सिध्यन्ति, कार्याणि न मनोरथैः ।
न हि सुप्तस्य सिंहस्य, प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥4।.

5. शैले-शैले न माणिक्यं, मौक्तिकं न गजे-गजे ।
साधवो न हि सर्वत्र, चन्दनं न वने-वने ॥5॥

6. यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा, शास्त्रं तस्य करोति किम् ।
लोचनाभ्यां विहीनस्य, दर्पणः किं करिष्यति ॥6॥

7. नरस्याभरणं रूपं, रूपस्याभरणं गुणः ।
गुणस्याभरणं ज्ञानं, ज्ञानस्याभरणं क्षमा ॥7॥

शब्दार्थाः

तुष्टाः	-	संतुष्ट होते हैं
क्षणे	-	क्षण में
घोषम्	-	आवाज
अव्यवस्थितचित्तानां	-	अव्यवस्थित चित्त का
प्रसादः	-	प्रसन्नता
कुम्भः	-	घड़ा
उपैति	-	प्राप्त होता है

कुलीनः	-	अच्छा कुल
मर्त्यलोके	-	संसार में
भारभूताः	-	भार स्वरूप
उद्यमेन	-	प्रयत्न से
मनोरथैः	-	मनोरथों द्वारा
प्रविशन्ति	-	प्रवेश करते हैं
शैले-शैले	-	पर्वत-पर्वत में
सर्वत्र	-	सभी जगह
वने-वने	-	जंगल-जंगल में
यस्य	-	जिसका
लोचनाभ्याम्	-	आंखों से
नरस्याभरणम्	-	मनुष्य का आभूषण

अभ्यासः

1. निम्नांकित प्रश्नों का संस्कृत भाषा में उत्तर दीजिए-

क. केषां नराणां चित्तानि अव्यवस्थितानि ?

ख. के जनाः भुवि भारभूताः सन्ति ?

ग. विद्या विहीनः जनः कीदृशः भवति ?

घ. कस्य दर्पणः किं करिष्यति ?

ङ. नरस्याभरणम् किम् ?

2. पहले और चौथे श्लोकों का अर्थ लिखिए-

3. पद पूर्ति कीजिए-

क. येषां न विद्या न तपो .... ।

ख. न हि सुप्तस्य सिंहस्य .... ।

ग. .... ज्ञानस्याभरणं क्षमा ।

4. निम्नांकित शब्दों के अर्थ लिखिए-

क. मृगाश्चरन्ति　　ख. सिध्यन्ति

ग. मौक्तिकम्　　घ. किं करिष्यति

PRAIIB